

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на научна степен доктор

Автор на дисертационния труд: Мая Велинова Рогашка

Тема на дисертационния труд: Възможности за приложение на психологическия тренинг и влиянието му върху изграждане на лидерски качества на морските кадри за военноморските сили и търговското корабоплаване.

Рецензент: Кольо Иванов Тодорков, доцент, доктор

Представеният за рецензиране дисертационен труд, в обем от 336стр., в структурно отношение включва въведение, три глави, изводи, заключение, библиографска справка и приложения.

Разработеният в дисертационния труд проблем, за приложението на психологическия тренинг и неговото влияние върху изграждането на лидерски качества у морските кадри, несъмнено е актуален, както в научно /за българската военна психология/, така и в научно-приложно /за практиката по обучението и възпитанието на бъдещите морски офицери/ отношение. Това е така, защото в българската военна психология проблемът за психологическите тренинги, макар и да е разработван и описан от редица изследователи, се нуждае от още по-задълбоченото му теоретично изясняване. В научно-приложно отношение разработваният проблем има своята значимост, тъй като випускниците на военноморското училище в голямата си част се реализират в професионален аспект като ръководители на различни по вид, състав и големина екипи от хора /социални системи/. И именно професионалната работа на морските кадри предполага умело и ефективно управление дейността на подчинените с цел успешното реализиране на стоящите пред тях професионални /военни и граждански/ цели и задачи. А това от своя страна, без съмнение, изисква морските кадри, като управленци, да притежават високоразвити лидерски качества.

Анализирани и оценени в дадения аспект, поставените от докторантката Мая Рогашка задачи на изследването, са достатъчно пълно и добре формулирани в съответствие с целта /да се проучи необходимостта и възможността за приложение на психологическия тренинг като интерактивен метод за обучение във ВВМУ „Н.Й.Вапцаров” ,

както и влиянието, което оказват тренинговите форми на подготовка върху изграждането на лидерски качества у бъдещите морски специалисти/ и работната хипотеза /тренинговите форми на подготовка по лидерство се явяват адекватен отговор на новите предизвикателства към ВМС и Търговското корабоплаване с възможностите си за подобряване на подготовката, формиране и развитие на лидерски качества на бъдещите морски командни кадри/ на изследването. Нужно е да се отбележи още, че е налице правилна постановка на обекта и предмета на изследването. В хода на изследователската дейност, поставените задачи са постигнати, което е един добър атестат за работата на Мая Рогашка.

Анализът на съдържанието на дисертационния труд показва, че докторантката в необходимата степен познава състоянието на разработвания научен и научно-приложен проблем. Много добре тя изследва, в теоретичен аспект, тренинговите форми на подготовка и редица съвременни схващания за лидерството и предизвикателствата при изграждането на офицерите за ВМС и Търговското корабоплаване като лидери.

Опирайки се на достатъчно количество (208 бр.) литературни източници на български, руски и английски език и творчески използвайки ги Мая Рогашка в своя дисертационен труд ясно и правилно анализира и обосновава същността, целите, задачите, принципите, основните фази на психологическия тренинг. Добре показва методите, правилата за работа, предимствата и недостатъците на психологическия тренинг. Отделя нужното внимание на изясняването ролята на водещия в тренинговата група, както и трудните ситуации при работата в тренинговите занятия. Също така обосновано посочва и изяснява начините и средствата за конструиране на една тренингова програма, и етапите на нейното формиране.

В дисертацията достатъчно аргументирано са представени съвременни схващания за лидерството и предизвикателствата при формирането на офицерите от ВМС и Търговското корабоплаване като лидери. Използвайки научна информация, съдържаща се в литературни източници докторантката прави задълбочен анализ на различните теоретични подходи на авторите им по отношение определяне същността на понятията „лидер”, „ръководител”, „управление”, „ръководство”, „мениджмънт”. Разкрива техните сходства и различия. Това от своя страна ѝ позволява творчески да подходи към типологизира-

нето на лидерството и да обоснове необходимите за един ефективен лидер лидерски качества и умения. Тук следва да се отбележи и това, че тя прави сполучлив опит в изразяване на собствено разбиране относно съдържанието на различните подходи на авторите по отношение разкриване същността на анализиранията понятия.

На базата на задълбоченото теоретично изучаване на проблема за психологическия тренинг и на този за лидерството в организацията докторантката осъществява необходимото емпирично изследване на влиянието на тренинговите занятия, провеждани във ВВМУ „Н.Й.Вапцаров”, за изграждане на лидерски качества у бъдещите морски офицери.

Постановката на емпиричното изследване се осъществява на основание на редица нормативни документи на Министерството на отбраната и на Щаба на отбраната /ГЩ/, регламентиращи лидерската подготовка на бъдещите офицери в българската армия. Също така се използва и натрупания до дадения момент опит във военноморското училище за лидерска подготовка на морските офицери. Това позволява на М.Рогашка правилно да формулира обекта, предмета, целта, работната хипотеза и задачите на емпиричното изследване.

Основавайки на осъществяването теоретико-емпиричното анализирание на характеристиките на личностните черти и тяхното влияние върху изграждане на лидерски качества на курсантите и успеха на управленската им дейност като бъдещи командири от ВМС, Мая Рогашка организира и провежда експерименталното им изследване с курсанти от първи до пети курс.

Целите на изследването, а именно – оценка на настоящите лидерски качества сред обучаемите курсанти; проучване влиянието на личностните черти при изграждане на лидерски качества сред курсантите; влияние на личностните черти върху успеха на управленската дейност на командирите са в определена степен постигнати.

Наред с изучаването на влиянието на тренинговите занятия върху изграждане на лидерски качества на курсантите от докторантката се прави и опит за приложение на тренинговите занятия със студенти от ВВМУ „Н.Й.Вапцаров”. За реализиране на тази цел се осъществява експериментално анкетно проучване сред студентите от различните специалности и курсове за необходимостта от провеждане на тренингови форми на обучение с тях. В обобщена форма изразени данните от проучването сочат, че сред студентите темата за психологическия

тренинг като интерактивен метод на обучение не е достатъчно застъпена, няма разработена програма за лидерска подготовка на студентите, поради което са налице пропуски в изграждането на лидерски качества сред обучаемите за гражданското корабоплаване. Същевременно е изразено желание от студентите да участват в психологически тренинги.

Изхождайки от получените резултати от проведеното със студентите проучване, Мая Рогашка правилно се насочва към осъществяването на мотивационен тренинг със студентите първокурсници от ВВМУ „Н.Й.Вапцаров” като първа стъпка в приложението на интерактивни методи за професионална и лидерска подготовка на бъдещите морски офицери за гражданското корабоплаване. В дисертационния труд се прави добра теоретическа обосновка на същността на мотивацията като психически процес, подбуждащ хората да действат по определен начин. Това от своя страна се явява достатъчно добра изходна точка да се организира и проведе опитно изследване на възможностите за приложението на мотивационния тренинг със студентите първи курс при ВВМУ ”Н.Й.Вапцаров”.

В процеса на разработката на своя дисертационен труд докторантката съвместно с проф.Пеев и самостоятелно провежда няколко експериментални тренингови занятия, които срещат позитивно отношение от участниците и дават положителни резултати във връзка с формирането на лидерски качества у тях.

За постигане на целите и задачите на дисертационното изследване Мая Рогашка добре подбира и правилно използва достатъчно богат методически арсенал, включващ девет различни метода, които от своя страна и позволяват адекватно да анализира, опише и обобщи изследователската информация, а също така и да постави, и да осъществи планираните от нея емпирични изследвания във връзка с изучавания проблем.

Нужно е да се отбележи, че съдържанието на дисертационния труд е достоверно тъй като се основава на достатъчно количество известни и доказали своята стойност литературни източници, а също така и на проведени опитни изследвания, които са осъществени на базата на съответни документи /заповеди и разрешения от страна на командването на ВВМУ „Н.Й.Вапцаров”/.

Научно-изследователските приноси на дисертационния труд се основават на доказване с нови средства на съществени страни в същес-

твуващ научен проблем и теория, какъвто е този за психологическия тренинг, за неговата роля и възможности във формирането и развитието на едни или други качества на хората, които участват в него, в частност на обучаемите във ВВМУ „Н.Й.Вапцаров”. Приносните моменти на дисертацията, по своя характер се изразяват преди всичко в това, че те представляват доразвиване в определена степен на теорията за психологическия тренинг в българската военна психология и че те ще способстват за усъвършенстване на лидерската подготовка на бъдещите морски офицери /военни и граждански/, за развитието в практико-приложен план на метода на психологическия тренинг. Това най-вече намира израз в разработения от докторантката „Сборник с учебни програми за внедряване на лидерски модел на обучение на офицерите от търговското корабоплаване”, програми, които предстои да бъдат одобрени и внедрени в практиката на обучението във военноморското училище. Предложените учебни програми, след определена доработка, могат да бъдат внедрени и при лидерската подготовка на курсантите от НВУ „В.Левски”.

В преобладаващата си част дисертационния труд и приносите в него са лично дело на дисертантката, макар че проблемът за психологическия тренинг не е нов за военноморското училище. Това не намалява достойнствата на дисертацията, защото авторката ѝ обосновава използването досега опит от приложението му като изходна база за неговото доразвиване и усъвършенстване.

В процеса на разработката на дисертационния си труд докторантката осъществява и педагогическа дейност като хонорирован асистент към катедра „Социални, стопански и правни науки” на ВВМУ „Н.Й.Вапцаров”. Това от своя страна е свидетелство, че тя е натрупала определен педагогически опит, добила е необходимите знания и умения за педагогическа дейност, изискващи се за придобиване на образователната и научна степен „доктор”.

По темата на дисертацията от М.Рогашка е направила 12 бр. публикации, от които 5 бр. са самостоятелни и 7 бр. в съавторство. Три от публикациите са отпечатани и са достъпни за широката публика, а останалите са под печат. По своя характер 9 бр. от публикациите са доклади на научни сесии, които са проведени във ВВМУ „Н.Й.Вапцаров” и НВУ „В.Левски”, 2 бр. – са доклади на международна научнопрактическа конференция, състояла се във ВВМУ „Н.Й.Вапцаров” и 1 бр. – в съавторство с И.Пеев представлява пси-

хологически практикум за психологическият тренинг във водния транспорт.

По своя характер публикациите изразяват научните търсения на авторката им, по отношение разработването на темата на дисертацията, а някои от тях представляват част от нея. Те дават една доста добра представа какво е постигнато в резултат на проведеното научно изследване. Не е показано обаче в представените за рецензиране материали дали публикациите, свързани с темата на дисертацията са намерили своето използване от други автори или да са цитирани по един или друг повод.

В процеса на разработката на дисертационния труд получените резултати от него в определена степен са използвани с научно-практическа цел при обучението и възпитанието на курсантите и студентите от военноморското училище за формиране у тях на необходимите им лидерски качества като бъдещи ръководни кадри от ВМС и Търговското корабоплаване. Основанието, на което се прави даденият извод е наличието на съответни учебни програми и провежданите на тяхна база учебни занятия. А в научната практика резултатите от направените от докторантката изследвания са представени на научни сесии под формата на определени научни доклади, за които има необходимите служебни бележки, че са приети за публикуване.

Анализът на съдържанието на дисертацията, на научните и научно-приложните ѝ приноси показва, че тяхното ниво е достатъчно високо, което предполага, че те следва да бъдат използвани в педагогическата практика по лидерската подготовка на бъдещите управленски кадри, както за ВМС и Търговското корабоплаване, така и при подготовката на бъдещи офицери за Сухопътните и Военновъздушните сили на Република България. Също така е препоръчително да се използват и при оценката на степента на развитие и реализация на лидерските качества на завършилите вече военноморското училище офицери. Това естествено ще бъде възможно при достатъчно добрата разработка на съответни критерии за такава оценка.

Авторефератът по форма и съдържание е съставен съобразно изискванията, той в най-обобщена форма отразява съдържанието на дисертацията, много добре представя същността на основните положения на направените научни и научно-приложни изследвания, както и научните приноси на дисертационния труд.

Разбира се, в дисертационния труд може да се открият и някои недостатъчно добре отработени страни. Това, например, преди всичко се изразява в: прекаленото на някои места и излишно детайлизиране на изложения материал, повторението на показваните изследователски данни в табличен и графичен начин, недостатъчно аналитичния стил на изложение /особено в глава I/, недостатъчно ясното изложение на данни получени с различни методи /например от самонаблюдението/, неаргументираното представяне в приложенията на различни техники за работа в група, които не е показано да са използвани в процеса на разработката на дисертацията, ненапълно обосноваването включване в съдържанието на литературни данни, които не кореспондират достатъчно с темата на дисертацията.

Дисертационното изследване, според нас, би спечелило, ако се приложиха по-съвременни математически и статистически методи за обработка на изследователските данни: например, корелационният анализ, който от своя страна би засилил доказателствената стойност на получените количествени данни и би позволил по-аргументирано да се направят съответните изводи.

Направените забележки не намаляват като цяло достойнствата на дисертацията, а следва да се приемат като препоръки за по-добра научноизследователска работа в бъдеще на докторантката.

В заключение, на основата на достатъчно обосноваваните научни и научно-приложни приноси, на творчески разработените проблеми, свързани с психологическия тренинг и ролята му за лидерската подготовка на бъдещите морски офицери, може да се направи извода, че дисертационният труд отговаря на изискванията на един научен продукт, позволяващ на автора му Мая Рогашка да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по научната специалност 05.06.11 „Военна психология”, което и предлагам на уважаваното научно жури.

Дата: 24.02.2014 г.

Рецензент: 
доцент доктор Кольо Годорков